

MAKSIM GASPARI
(1883—1980)

Za mojo generacijo je bil Maksim Gaspari že legenda. V njegovem delu smo videli likovni izraz naše narodne identitete »starosvetnega« časa. Tistega časa, ko je našemu žitju dajala pečat kmečka kultura. Bil je tudi čas, ko so bili Slovenci — po Župančičevih besedah — »od kvedra do kučme... narodni vsi«. To »narodnost« danes nekateri zaničljivo odklanjajo kot zaostalost in »romantiko«. Pri tem pozabljajo, da je bila povsem naravna posledica posebnih političnih in kulturnih okoliščin, razvojna nuja in preprosta stvarnost. Gaspari je zorel v tem času. Nad vse pomembno zanj in za njegovo delo je bilo, da je znal najti pot do jedra našega kmečkega ljudstva. Odkrival ga je intuitivno in je z umetniško močjo poustvarjal svoja videnja in spoznanja. Prvotna naivnost se je pozneje sicer umikala realizmu, vendar ohranjajo Gasparijeve stvaritve vseskozi svoj edinstveni pečat. Brez njih si svojega kulturnega izročila ne moremo več misliti. Ta kmečka dekleta in fantje, ti očanci, berači in posebneži — vsi upodobljeni v svoji navidezni kmečki okornosti, s polhovkami na glavi in težkimi škornji na nogah, vse te kmečke hiše z nageljni, ta znamenja, te ljubeznive pokrajine z gorami v ozadju in modrim nebom z rahlimi oblaki nad njim so kongenialni likovni izraz Župančičevega, v verze zajetega doživljanja: »Hiše so hišice, okna so okenca, nagelj iz oken lije zelen se po steni, rudeče se peni v soncu tihi ta slap... in pisanih rut so vesele tvoje oči, zdravih, rujavih lic in bisernobelega smeha, kretenj oglatih in hoje nerodne in kmečkih zadreg...«

Ta zdravi kmečki svet je bil seveda daleč od »narodnih« meščanov tistega časa, ki se Gaspari mednje nikoli ni spustil. Geslo »Vesnanov« — »Iz naroda za narod« — za Gasparija ni bilo cenen izvesek, marveč resna obveznost, ki jo je zvesto izpolnjeval. Tako je našel svoj edinstveni »slog«, ki se je z njim približal Čehu Mikulašu Alešu in Lužičanu Juriju Měrcínu. Z ilustracijami in razglednicami je prišla Gasparijeva umetnost do zadnje slovenske hiše. Rodovi najmlajših so rasli ob Gasparijevih risbah in Milčinskega pravljicah. In leto za letom prav do današnjih dni prinašajo Gasparijeve voščilnice dobre želje našim prijateljem in znancem.

Tako je Gaspari zares postal legenda. Povsem naravno se nam je zdelo, da je še med nami in da bo med nami ostal. In ko ga nenadoma ni bilo več, smo se najprej začudili, potem pa nam je žalost legla v dušo. Predvsem se pač narodopisci klanjamo njegovemu delu, saj je ohranil nam in zanamcem enkratno likovno dokumentacijo neke dobe našega ljudskega življenja, ki se nikoli več ne more vrniti. Tako ga menda ni starejšega Slovenca, ki bi mu ob Gasparijevih stvaritvah, majhnih ali velikih, ne postalo toplo pri srcu. Kakor malokateri naš umetnik se je nevenljivo zapisal ne samo v našo likovno umetnost, ampak tudi v našo kulturno zgodovino. Kadar nam je lepo in kadar nam je hudo, se zmerom znova vračamo k njemu. Kakor narod, kateremu je služil, tudi njegova umetnost ne more umreti.

Niko Kuret

RADOSLAV HROVATIN
(1908—1978)

Skoraj že štiri leta so minila od 18. januarja 1978, ko je po kratki, neozdravljivi bolezni dr. Radoslav Hrovatin dokončno zaključil svoje delovanje v slovenski etnomuzikologiji. Bil je tudi skladatelj, glasbeni zgodovinar, profesor glasbene zgodovine in glasbene folkloristike na Srednji glasbeni šoli pri Akademiji za glasbo in v Zavodu za glasbeno in baletno izobraževanje v Ljubljani, ob vsem tem še glasbeni publicist. V svojem življenju se je pa le največ ukvarjal z etnomuzikolo-